

Хоровий простір творчого самовираження Ю.І.Кулика як носія традицій Харківської диригентсько-хорової школи відзначається надшироким діапазоном та значними мистецько-художніми досягненнями. У творчій особистості поєднувалися риси яскравого виконавця, талановитого керівника творчих колективів, досвідченого хорового педагога, а також невтомного організатора концертів і популяризатора хорових творів світового і національного мистецтва. Саме ці значущі характеристики і якості, а також значний творчий досвід, усвідомлений у єдності усіх складових, потребують подальшого ґрунтовного і цілісного теоретичного осмислення.

Наталія Бєлік-Золотарьова

ВИКОНАВСЬКЕ АКМЕ В'ЯЧЕСЛАВА ПАЛКІНА

Серед визначних митців Слобідської України одне з найпочесніших місць займає В'ячеслав Сергійович Палкін (1935-2008) – заслужений діяч мистецтв України (1988), народний артист України (1996), лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2003), член-кореспондент Академії мистецтв України (2004), професор (1988), завідувач кафедри хорового диригування Харківського державного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (1983 – 2008), засновник, художній керівник і диригент камерного хору Харківської обласної філармонії (1980 – 2008), що на сьогодні з честю носить його ім'я. Про діяльність В. С. Палкіна мали вже написати спеціальне дослідження, яке б повною мірою розкривало суть феномену успіху цього визнаного українського митця. Але на сьогодні розуміння завдяки яким якостям В. Палкін досяг вершинних звершень лишається актуальним. Аналізуючи чинники, що сприяли зростанню В. Палкіна як митця, підкреслимо наступні.

Середовище, де зростав В. Палкін: спів у шкільному хорі, який розкрив для талановитого хлопця розмаїття хорового звучання; родина: батько, який власноруч майстрував скрипки, домри, мандоліни, гітари, й навчив малого сина грати на цих інструментах і на популярному в ті роки акордеоні; мати, яка мала

гарний голос і співала в церковному хорі, а вдома збиралися сусіди й звучали народні пісні...

Ментальність. В. С. Палкін неодноразово підкреслював, що він українець «по крові, по поту й по духу». Тому риси, які притаманні національному характерові українців, яскраво проявилися в його вдачі: «чуттєвість, емоційність, любов до дітей, швидке інтуїтивне сприйняття сутності складних природних та соціальних явищ, мрійливість, допитливість» [2]. Тут, безумовно, треба додати яскраву обдарованість В. Палкіна – музичну й художню, надзвичайну працездатність і цілеспрямованість.

Навчання у Луганському музичному училищі й Харківській консерваторії. Захоплення музикою і вміння досягати мети, організаторський талант і харизма, повага до вчителів і вдячність, уміння згуртувати однією ідеєю і прагнення до знань – ознаки вдачі В. Палкіна, що виявилися ще за часів навчання.

Назва нашої конференції повністю відповідає життєвому кредо В. Палкіна, бо ще студентом-першокурсником, він стає керівником хорової капели одного з найбільших вишів Харкова – політехнічного інституту. І ще одна риса його характеру – вміння ризикувати, що сприятиме успіху всіх його починань. Бо всього за ОДИН рік плідної праці хоровий колектив ХПІ вже виступав із концертами у Києві, Львові, Тбілісі, Сухумі. І саме В. Палкін у 50-60 рр. ХХ століття стає одним із ініціаторів відродження в Харкові мистецтва хорового співу а cappella.

Хорові колективи. В. Палкін організував і керував багатьма хоровими колективами, досягаючи значних успіхів у виконавстві. Серед них виокремимо декілька. Хор студентів Харківського державного інституту культури (1962-1975), нині академії культури, керований В. Палкіним, був не тільки великим за складом (до 100 осіб), але й якісним щодо звукового втілення художніх образів. Його праця зі студентським хором вражала фантастичною енергією, прагненням

до створення у хоровому звучанні розмаїття фарб і нюансів, тяжінням до широкого мазка у віднайденні виконавських інтерпретацій.

Чоловічий хор Харківського юридичного інституту (нині Національна юридична академія України імені Я. Мудрого) В. Палкін очолює з 1974 р., який під його орудою перетворився на капелу й отримав звання «Народного». Прагнення митця до урізноманітнення репертуару відбувалося, зокрема, за рахунок власних обробок українських народних пісень («Козацька слава», «Сусідка»), які вирізняло тонке відчуття національного стилю, виразне голосоведіння, розмаїття гармонічних барв; аранжування популярних пісень («Ми підемо, де трави похилі» П. Майбороди).

Його невтомна праця з навчальними і аматорськими хорами згодом сприятиме створенню головного хорового колективу у біографії митця – КАМЕРНОГО ХОРУ, що нині гордо носить ім'я свого засновника.

У концепції вікового музикознавства Н. Савицької підкреслюється, що «пік продуктивності <...> співпадає з інтервалом вікового розквіту від 30 до 40 років, однак, найдосконаліші творіння майже завжди народжувалися у полудень віку – 50-60 років» [1, с. 10]. І цей висновок повністю співпадає з творчою біографією В. Палкіна.

Ідея створення хорового колективу при обласному відділенні Музичного товариства України й обласному управлінні культури окришила В. Палкіна, і з нечуваним ентузіазмом він узявся до справи. Початок існування камерного хору був досить важким. Склад колективу був нестабільним (кількість – від 20 до 30 осіб). Основу склали викладачі музичних шкіл міста та колишні учасники самодіяльних і навчальних хорових колективів харківських вишів, де у різні роки працював В. Палкін. Отже, вся практична діяльність хормейстера була своєрідно підпорядкована майбутньому створенню професійного хорового колективу у Харкові.

Феноменом аматорського камерного хору було те, що люди різних професій, різних вокальних можливостей, які прийшли на першу репетицію 14 жовтня 1980 року, вже 21 березня 1981 року виконували складну різностильову програму а саррелла (окрім I частини Requiem'у Л. Керубіні) на концерті у великому залі інституту мистецтв.

Серед чинників довгого, упродовж десяти років, творчого життя аматорського камерного хору:

створення хорового колективу як родини, бо Батько, недарма В. Палкіна так називали позаочі, знав і вирішував у міру сил проблеми артистів хору, як професійні, так і родинні, адже людяність була примітною рисою його характеру;

особистість лідера, що має непересічне значення в хоровому виконавстві, особливо в аматорському, бо саме на його репетиції приходять після робочого дня, відкладаючи всі справи, саме від його харизми, знань, умінь залежить творча віддача хорового колективу;

педагогічний дар В. Палкіна, який зміг привести аматорський камерний хор до значних успіхів завдяки прагненню до удосконалення співацьких навичок інженерів і робітників, вчителів і студентів, підвищенню загального рівня художньої культури, створенню мотивації щодо участі в хоровій спів-творчості;

чітка організація творчого процесу. В. Палкін ніколи не запізнювався, репетиції ніколи не відмінялися, бо якщо керівник затримувався на якихось важливих нарадах, хормейстери були наготові до роботи над творами програми. Дисципліна була запорукою безперервності творчо-виконавського процесу;

концертна діяльність аматорського камерного хору, здійснення гастрольних подорожей (Рига, Тбілісі, Кишинів, Луганськ, Київ та ін.) тощо. Безліч концертів, виступів на телебаченні з програмами, що з кожним роком ускладнювалися, створення виконавських інтерпретацій як хорових мініатюр а саррелла («Вершник» Г. Майбороди, обробок українських народних пісень М.

Леонтовича «Ой, з-за гори кам'яної», Є. Козака «Вівчарик»), так і значних оркестрово-хорових творів: Requiem'у Л. Керубіні, Gallia Ш. Гуно, Missa G-dur Ф. Шуберта;

матеріальна база колективу була створена завдяки В. Палкіну, який був справжнім менеджером і швидко вирішував всі питання. Його авторитет художника-інтерпретатора, участь хору у важливих мистецьких проектах як в Україні, так і за її межами сприяли вирішенню матеріальної складової творчого процесу.

Підсумком і однією з головних підвалин створення професійного хорового колективу стало отримання лауреатського звання Всеукраїнського конкурсу хорових колективів ім. М. Леонтовича у травні 1989 р.

У дослідженні композиторської особистості Н. Савицької з психовікових позицій розглянуто «непростий шлях сходження до пізніх вершин» [1, с. 6], що відповідає долі В. Палкіна. Його життєтворчість завершується кульмінацією, яка співпадає із завершенням людського віку. Саме розквіт виконавської майстерності створеного ним професійного камерного хору є фазою акме його життєтворчості.

1990 – 2008 роки – зоряна година біографічного сценарію Митця. Здійснилася його мрія – камерний хор отримав статус професійного, він – визнаний лідер, його авторитет незаперечний. Саме в цей період створюються шедеври виконавських інтерпретацій камерним хором Харківської філармонії під його керівництвом. Створення довершених трактувань хорових творів обумовлено всією попередньою діяльністю В. Палкіна, постійним прагненням до самовдосконалення, до досягнення абсолюту в звучанні керованого Майстром хору. Віднайденню відповідної задуми композитора інтерпретації сприяла атмосфера колективної творчості, що панувала на репетиціях камерного хору. Згідно типології Г. Деханта, В. Палкіна треба віднести до диригентів другого типу: інтерпретаторів імпровізаційного плану, які створюють атмосферу спів-

творчості. Саме такий підхід сприяв знаходженню оригінальних, неповторних інтерпретаторських рішень.

Енергетичний потенціал В. Палкіна, здавалося був необмеженим. Під час концертних виступів Маестро виявляв ознаки таких типів, за Г. Дехантом, як «диригент-вождь» і «диригент-партнер». Він міг ніби «відпустити» колектив, віддати ініціативу артистам хору, насолоджуючись найтоншими відтінками р твору а *capella*, а потім відразу «увімкнути» вольовий посил і миттєво змінити процес створення інтерпретації, віднаходячи її інваріант. Диригуючи оркестрово-хоровими композиціями, Маестро демонстрував тяжіння до класичного стилю диригування. Виконавські інтерпретації таких шедеврів як STABAT MATER Дж. Россіні, Requiem'у В. Моцарта по праву вважаються вершинними досягненнями В. Палкіна і керованого ним колективу. Концертна діяльність камерного хору під орудою В. Палкіна сприяла визнанню національного хорового виконавства за межами нашої держави (Німеччина, Польща, Росія, Грузія, Молдова). Триумфом виконавської хорової культури України став переможний виступ камерного хору у Хайновці на фестивалі церковних піснеспівів (Польща, 2005).

Диригентському почерку В. Палкіна у фазі акме приманні, з одного боку, лаконізм і в той же час дивовижна експресія, з іншого – масштаб і лапідарність. Поступово концентрація жестових виразів художніх образів диригентського стилю Майстра, тяжіння до мінімалізму призвели до найвищого рівня керування хором, коли майже з невловимого жесту чи погляду народжувалось тембрально насичене хорове звучання, забарвлене проникненням у змістову сутність твору. Виконавські трактування акапельних творів останніх років просякнуті неймовірною чуттєвістю, філософською глибиною. Неперевершеними зразками виконавської інтерпретації камерного хору під орудою В. Палкіна були «Благослови, душе моя, Господа» К. Стеценка, «Спадають роси» Г. Майбороди, «Зима» І. Шамо, «Тайна» В. Дробязгіної, «Прощай, ХХ сторіччя» В. Мужчиля, «Боже мій, нащо мене ти покинув» Г. Гаврилець.

Педагогічна діяльність В. С. Палкіна невіддільна від виконавської, бо диригент хору – завжди педагог. Всі хормейстери, які працювали у камерному хорі під орудою В. С. Палкіна, досягли значних успіхів у вітчизняному виконавстві, зокрема, народний артист України Ю. Янко, заслужена діячка мистецтв України Н. Белік-Золотарьова, лауреат Всеукраїнського конкурсу хорових диригентів А. Сиротенко, що нині очолює славетний колектив, лауреатка Всеукраїнського конкурсу хорових диригентів Г. Парфьонова. І продовження його виконавського акме, його вершинних досягнень відбувається саме у діяльності його учнів, колег, послідовників, що яскраво виявилось у проведенні I Міжнародного фестивалю імені В'ячеслава Палкіна 30 листопада – 4 грудня 2021 року.

Список використаних джерел

1. Савицька Н. Вікові аспекти композиторської життєтворчості : дис. ... д-ра мистецтвознавства. К., 2009. 414 с.
2. Смітюх Г. Є., Стрілецький В. В. Україна сакральна. Український менталітет // Мислене дерево <https://www.myslendrevo.com.ua/uk/Publ/SacralUkraine/Mentality.html>

Ліана Чонішвілі

ГРУЗИНСЬКА ХОРОВА МУЗИКА – ПЕРШІ ПУБЛІКАЦІЇ ХОРОВИХ ТВОРІВ ЙОСЕБА КЕЧАКМАДЗЕ.

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО СУЧАСНОЇ ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Грузія – країна стародавньої музичної культури. Грузинський народ на шляху свого розвитку створив видатні приклади народної і духовної музики. Наш фольклор займає особливе місце серед народів сучасного світу. У 2001 році «Юнеско» присвоїв грузинському фольклору статус нематеріального культурного пам'ятника.

Біля Грузії, в основному, живуть народи з одноголосним фольклором, що характерно для всього сходу. В таких умовах виникло грузинське віртуозне багатоголосся, котре має зовсім інші художні цінності, ніж інші культури. Грузинська народна пісенна творчість виділяється ладами, ритмо-інтонаційною